

Mitropolia Clujului, Maramureşului și Sălajului
Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului
Sectorul cultural
Biroul pentru catehizare parohială

VIAȚĂ, MOARTE, ÎNVIERE ȘI SFINȚIRE ÎN ORTODOXIE

”Anul omagial al pastorației românilor din afara României”

și

”Anul comemorativ al celor adormiți în Domnul; valoarea liturgică și culturală a cimitirelor”

Program catehetic întocmit de pr.lect.univ.dr. Liviu Vidican-Manci cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei dedicat parohiilor din cuprinsul
Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului pentru perioada Postului Mare

Cluj-Napoca

2021

- 1. Despre viață în învățătura ortodoxă*
- 2. Despre moarte în învățătura ortodoxă*
- 3. Despre înviere în învățătura ortodoxă*
- 4. Despre cimitir în învățătura ortodoxă*
- 5. Despre incinerare în învățătura ortodoxă*
- 6. Despre sfinți în învățătura ortodoxă*
- 7. Despre moaște în învățătura ortodoxă*

Cuvânt lămuritor

Programul catehetic din acest an stă în strânsă legătură cu a doua temă stabilită de Patriarhia Română: „Anul comemorativ al celor adormiți în Domnul; valoarea liturgică și culturală a cimitirelor”. Înaltpreasfinția Sa, Andrei Andreicuț, a binecuvântat redactarea catehezelor cu subiectele teologice propuse și anume: viața, moartea, învierea. Acestea sunt prezentate simplu, pe înțelesul credincioșilor noștri și reprezintă învățătura Bisericii Ortodoxe.

Catehezele au fost gândite și construite în concordanță cu teoria catehetică, dar în același timp, din motive lesne de înțeles, s-a încercat eliminarea punctelor tehnice (cum ar fi etapele planului catehezei). Din cauza faptului că sunt scrise, prin urmare trebuie să respecte rigorile unui text redactat, a fost dificil să păstrăm oralitatea care dă forță catehezei atunci când e rostită. Totuși, preoții, care vor evita să le citească în fața credincioșilor și le vor folosi doar pentru a se inspira, vor reuși să dea vigoare fiecărei teme. Materialele argumentative sunt extrase din Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți și teologi ortodocși.

Vă îndemnăm să vă folosiți de aceste materiale cu gândul că ele pot fi îmbunătățite și adaptate la nevoile fiecărei comunități parohiale. Imperativă este impulsionarea credincioșilor spre dialog. Doar în dialog se poate împlini rostul unei cateheze. Acest tip de comunicare se bazează pe deschiderea preotului spre credincioși și pe dorința sinceră de a afla punctul lor de vedere. Obiectivul unei cateheze este de a lămuri întrebările participanților și de a crește credincioșii în credința ortodoxă. Parohienii noștri sunt așa cum îi învățăm să fie și nu altfel. Cateheza este un bun prilej pentru crește comunități mai puternice, mai implicate și mai educate religios.

Cu această ocazie, țin să mulțumesc pr.prof.dr. Andrei Mihai Mureșan și pr.prof.dr. Ciprian Cherecheș de la Seminarul Teologic Ortodox pentru lectura și observațiile la text.

Vă dorim un post cu roade duhovnicești!

1. Despre viață în învățătura ortodoxă

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,

Creștinii recunosc în unanimitate că lumea este opera unui Dumnezeu atotputernic și iubitor. Nimic din ceea ce vedem, simțim, pipăim, auzim, nimic din ceea ce există sub soare nu ar fi dacă Dumnezeu nu ar fi Creatorul absolut. Cosmosul, cele văzute și cele nevăzute, i se datorează și aceasta pentru că El e dătător de sens, e unicul făuritor de viață. Însăși viața omului o datorăm Lui. De aceea, când dorim să vorbim despre viață, tema acestei cateheze, nu se poate să nu o descriem în toată complexitatea ei.

O cateheză este insuficientă să ofere toate amănunțele teologice pe care le implică însuși cuvântul viață, dar este suficientă pentru a puncta esențialul. V-ați întrebat ce este viața? Care este sensul vieții? Cum trebuie privită? Cum trebuie trăită? Mulți dintre noi și-au ridicat aceste întrebări, și nu de puține ori. Striviți de greutatea răspunsului am preferat adesea variante ocolitoare, înțelesuri facile, care au dat imboldul conștiinței spre o trăire laxă și chiar indiferentă. În succesiunea mileniilor oamenii au alternat între credința că viața este produsul voinței divine și credința că ea este rezultatul evoluției, între creaționiști și evoluționiști.

Când vorbim despre viață nu ne putem rezuma la o simplă definiție de enciclopedie sau dicționar, care sugerează că viața este un proces în care organismele transformă hrana în energie. Este prea banal pentru cineva care mărturisește credința în Dumnezeu. Și atunci ce e totuși viața?

Termenul de viață poate fi privit și analizat din mai multe unghiuri: viața ca existență; viața ca formă de trai; viața duhovnicească; viața veșnică. Paleta semantică este cu adevărat bogată. Fără să ne propunem obiective ambițioase ne vom opri la următoarele:

Viața ca existență, procesul lui „a fi”, a ființa. Într-un prim înțeles, existența tuturor făpturilor: „Apoi a zis Dumnezeu: „Să mișune apele de vietăți, ființe cu viață în ele și păsări să zboare pe pământ, pe întinsul tăriei cerului!” Și a fost așa” (Facere 1, 20). Referatul creației din cartea Facerii sau a Genezei este cât se poate de cuprinzător. Dumnezeu, prin puterea Cuvântului a dat viață tuturor creaturilor sale. În al doilea înțeles, ființarea coroanei creației, a omului. A dat viață tuturor, dar omului i-a dat ceva în plus, iar procesul creării omului a fost diferit. Cuvântul și lucrarea s-au armonizat: „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din

pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Facere 2, 7). Această viață este curmată numai de moarte, subiect pe care-l vom dezvolta în cateheza viitoare.

Viața ca trai, ca rost, este suma acțiunilor existenței materiale a omului. Dacă concentrarea energiilor vitale este canalizată doar spre împlinirea pornirilor naturale, de satisfacere a plăcerilor, atunci omul va risca un vid existențial. Păgânescul „carpe diem”, „trăiește clipa” comprimă în sine cele mai întunecate scenarii din parcursul vieții unui creștin. Viețuirea spre cele trupești și doar spre ele slăbește firea omului, o îndepărtează treptat de obiectivul principal, o mutilează și o distruge. „Bogatul nemilostiv” (Luca 16) sau „bogatul căruia i-a rodit țarina” (Luca 12) au existat și trăit regește, dar nu le-a păsat de viața duhovnicească. Această indiferență i-a condamnat la moarte, i-a damnat. Nu întâmplător același evanghelist spunea: „Viața este mai mult decât hrana și trupul mai mult decât îmbrăcămintea” (Luca 12, 23). „Carpe diem” este acceptabil doar în măsura în care acea clipă este trăită pentru Dumnezeu.

Viața duhovnicească este totalitatea acțiunilor și stărilor ce contribuie la apropierea omului de Dumnezeu. Din perspectivă creștină ea este cea mai importantă. La aceasta se referea Sfântul Pavel când vorbea despre exclusivitatea înțelegerii lucrurilor duhovnicești, despre acea categorie de oameni numiți „oameni duhovnicești”(I Corinteni 2, 13). Asupra acestei vieți a încercat Domnul Hristos să ne canalizeze atenția. Sfântul Evanghelist Ioan sublinia: „Întru el era viață și viața era lumina oamenilor” (Ioan 1, 4). Această viață este imposibilă fără Hristos întrucât: „Eu sunt pâinea cea vie, care s-a coborât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu” (Ioan 6, 51). Capacitățile fizice și intelectuale specifice omului duhovnicesc sunt greu de imaginat. Până la cădere, Adam a fost prototip al omului duhovnicesc. El era într-o urcare, într-o creștere continuă. Doar neascultarea l-a oprit, l-a împiedicat să se desăvârșească. Și ce a realizat cât a fost în această stare? Teologul rus Ilarion Alfeyev ne oferă un răspuns: „Așadar, după ce l-a făcut pe om, Dumnezeu l-a pus într-o grădină-paradis, sădită de El „în Eden, spre răsărit” (Facerea 2,8). Omul primise în dar raiul în care trăia într-o perfectă armonie cu natura; înțelegea limbajul animalelor, iar acestea ascultau de el; toate elementele îi erau supuse, ca unui rege. (...) Acordându-i omului dreptul de a da nume tuturor creaturilor, Dumnezeu îl introduce oarecum în miezul procesului Său de creație, îl invită la o co-creare, la o co-operare”.¹ Omul

---

¹ Ilarion Alfeyev, Mitropolit de Volokolamsk, *Taina credinței. Introducere în teologia dogmatică ortodoxă*, trad. Felicia Dumas (Iași: Doxologia, 2014), 114.

ce trăiește duhovnicește se face cu adevărat co-creator și cooperador al lui Dumnezeu. De aceea e atât de important acest mod de înțelegere a vieții. Aceasta este perspectiva ortodoxă, biblică asupra vieții omului, o viață ce se desăvârșește în viața veșnică.

Intră această viață în contradicție cu îndatoririle omului? Porunca este foarte clară: „creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și îl stăpâniți”. Este compatibilă viața duhovnicească cu această binecuvântare edenică? Pentru unii creștini, trăitori în perioada în care Sfântul Pavel își scrie epistolele, asumarea vieții duhovnicești a însemnat renunțarea la îndatoririle sociale și gospodărești. Apostolul Pavel n-a stat pe gânduri și i-a muștră chemându-i la respectarea îndatoririlor: „cine nu vrea să lucreze nici să nu mănânce” (II Tesaloniceni 3, 10). Intervenția Sfântului Pavel nu eluda înțelesul primar al poruncii, anume invitația făcută de Dumnezeu omului de a se bucura de toată creația și de el însuși fără niciun efort. Apostolul surprinde realitatea de după cădere, a omului care trebuia să-și câștige existența prin sudoarea frunții sale, ca o cicatrice a căderii.

Rezumând această idee trebuie să spunem că viața duhovnicească nu intră în conflict cu binecuvântările materiale promise de Dumnezeu și reiterate atât de frumos în rugăciunile de la Taina Cununiei². În schimb viața duhovnicească este în dezacord total cu prioritizarea omului material, a lui *homo economicus*, a viețuirii de dragul plăcerilor trupului. Forța vieții duhovnicești stă în capacitatea de a cuprinde „viața ca trai” și „viața ca existență” și să le dea adevăratul sens.

În aceste puține cuvinte am încercat să ne răspundem la câteva întrebări: „Ce este viața? Ce este viața ca existență? Ce este viața ca trai? Ce este viața duhovnicească?” Și răspunsurile ar putea fi rezumate în ceea ce ne-a lăsat ancestrala lucrare „Păstorul” atribuită lui Herma: „Mai întâi de toate, crede că este un singur Dumnezeu, Care a creat pe toate și le-a întocmit (Ef. 3, 9), Care a adus pe toate de la neființă la ființă (2 Mac.7, 28; Înt. Sol. 1, 14), Care cuprinde pe toate, dar numai El e necuprins”.³

Privind prin aceste cuvinte spre viitor nu vom neglija traseul pe care trebuie să-l urmăm. Și care ar fi raportarea noastră ideală la viață? Să ignorăm faptul că toate sunt daruri de la Dumnezeu? Să o trăim ca și cum n-ar trebui să dăm socoteală nimănui? Să o trăim cu gândul că dincolo de acești pereți materiali se află ceva cu adevărat important? Să o privim ca pe cea mai bună ocazie de a ne apropia de Dumnezeu și a ne întâlni cu neamul nostru? Sunt doar câteva întrebări care demonstrează actualitatea vieții ca temă de reflecție.

---

² *Molitfelnic*, Slujba cununiei.

³ Herma, „Păstorul”, în *Scrierile Părinților Apostolici* (București: EIBMBOR, 1995), 298.

Înainte de a încheia vă invit să reflectați asupra actualității următoarei apoftegme: „Un nevoitor L-a întrebat pe Dumnezeu: - Doamne! De ce unii oameni mor la tinerețe, iar alții trăiesc până la adânci bătrâneți? De ce unii sunt săraci, iar alții bogați? De ce necredincioșii sunt bogați, iar binecredincioșii sunt săraci? Și a auzit glas din cer: - Ia aminte la tine însuși! Iar acestea despre care întrebi sunt judecățile lui Dumnezeu, și nu este nici un folos pentru tine să le iscodești!”⁴

Cateheza următoare este dedicată opusului vieții, morții! Amin!

---

⁴ Adrian Tănăsescu-Vlas, trad., *Apa vieții. 300 de istorioare cu tâlc duhovnicesc* (București: Sophia, 2016), 22.

2. Despre moarte în învățătura ortodoxă

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,

Nimic nu pare mai rece, mai înfricoșător, mai tainic decât moartea. Dacă în cateheza precedentă am atins câteva idei despre viață, despre rostul nostru pe pământ, în aceste pagini vom avea în atenție pragul ce trebuie trecut înainte de a vedea viața cea adevărată.

Ce am observat în rândurile catehezei anterioare? În primul rând că viața e darul lui Dumnezeu pentru om, că sursa vieții este însuși Dumnezeu. Indiferent dacă credem sau nu, așa e. De asemenea, viața poate fi privită din multe unghiuri, din numeroase perspective, iar noi ne-am rezumat la următoarele trei: viața ca ființare, viața ca rost și viața duhovnicească. Chiar dacă le privim separat, cea mai firească formă de a ne trăi viața este cea în Dumnezeu. Că trăim sau nu în Domnul, vremea plecării noastre din această lume se apropie.

Creștinului autentic îi este frică de moarte doar în măsura în care îi este teamă că răspunsurile în fața judecătorului vor trăda un om ce nu a pus în cămara cerească faptele cele bune. Frica patologică de moarte nu este specifică celor ce-L îmbracă pe Hristos. De aceea în aceste rânduri vom căuta să scrutăm Scriptura și Sfinții Părinți pentru a descoperi sensurile adânci ale morții.

Este moartea înfricoșătoare? Pr. Dumitru Stăniloae puncta: „Moartea ne sperie, dar ne și atrage. «În teama sfântă pe care o naște moartea, omul comunică cu misterul cel mai adânc al existenței, primește o revelație⁵». Fără moarte existența umană devine monotonă, nu ajunge la noutatea absolută pe care o caută prin lansarea continuă spre ceva nou.”⁶

Întrebarea obsesivă pe care și-au pus-o oamenii în curgerea milenară a fost de ce moare omul, de ce e muritor? E important cuvântul teologului grec Ioannis Romanidis: „Îndată după cădere a survenit moartea duhovnicească, adică despărțirea omului de Dumnezeu, urmând apoi și moartea trupească, despărțirea sufletului de trup.... Părinții învață că nu Dumnezeu este răspunzător pentru moarte, nici moartea nu este pedeapsa lui Dumnezeu pentru om, ci moartea este urmarea păcatului și a îndepărtării omului de Dumnezeu, Cel ce este adevărata viață”⁷.

---

⁵ Nicolas Berdiaeff, *Essai sur la destination de l'homme*, p. 325 apud Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III (București: EIBMBOR, 2003), 225.

⁶ Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, III:225.

⁷ Ierotheos Mitropolitul Nafaktosului Ierotheos, *Dogmatica Empirică după învățăturile prin viu grai ale Părintelui Ioannis Romanidis*, trad. Tatiana Petrache, vol. II (Iași: Doxologia, 2017).

Ce înseamnă aceste cuvinte? În fața omului stau două morți? La ce se referă părintele Romanidis? În fapt, textul acesta nu face decât să reafirme învățătura biblică despre moarte: omul moare duhovnicește prin păcat, iar la un moment dat survine și moartea fizică. Ce este important și vom observa și în textele următoare, să nu îl găsească moartea în păcat, tocmai pentru a nu pierde posibilitatea unei vieți veșnice în comuniune cu Sfânta Treime. Dumnezeu nu voiește să ne găsească în moarte sufletească, de aceea prin prorocul Iezechiel spune: „Oare voiesc Eu moartea păcătosului, zice Domnul Dumnezeu – și nu mai degrabă să se întoarcă de la căile sale și să fie viu?...Căci Eu nu voiesc moartea păcătosului, zice Domnul Dumnezeu; întoarceți-vă deci și trăiți!”(Iezechiel 18, 23, 32). Moartea fizică este soluția dată de Dumnezeu ca răul să nu se înveșnicească, după cum spune Sfântul Ioan Damaschinul în rugăciunea de dezlegare de la Însmormântare.

Viața omului, lungă sau scurtă, se rostogolește asemeni apelor repezi de munte. În curgerea ei omului i se pune înaintea calea vieții și calea morții, calea binelui și calea răului. De aceea, Înțeleptul Solomon spunea: „Nu vă grăbiți moartea prin rătăcirile vieții voastre și nu vă atrageți pieirea prin fapta mâinilor voastre. Căci Dumnezeu n-a făcut moartea și nu se bucură de pieirea celor vii”(Înț. Sol 1, 12). Cu alte cuvinte, omului îi este dat să trăiască un număr de ani, dar prin viața lui nelegiuită îi poate scurta. Poruncile date omului sunt poruncile vieții, abaterea de la ele aduce moartea. Nu întâmplător Sfântul Evanghelist Ioan consemnează cuvintele Domnului: „Adevărat, adevărat zic vouă: Dacă cineva va păzi cuvântul meu, nu va vedea moartea în veac”(Ioan 8, 51). Cuvintele acestea nu au fost înțelese atunci și nici astăzi nu sunt înțelese de mulți: „Iudeii I-au zis: Acum am cunoscut că ai demon. Avraam a murit, de asemenea și proorocii; și Tu zici: Dacă cineva va păzi cuvântul Meu, nu va gusta moartea în veac”(Ioan 8, 52).

O înțelegere corectă a acestui proces inevitabil dă omului maturitate duhovnicească, forță harică. Iată de ce pr. Dumitru Stăniloae spunea că: „Moartea este prăpastia sau puntea universală de trecere spre o altă existență, spre existența veșnică. Din rostul acesta obiectiv al ei decurge și unul subiectiv. În general moartea dă sens și adâncime vieții noastre pământești, ajutând chiar prin aceasta la maturizarea spirituală și la mântuirea noastră.”⁸

Și totuși, moartea nu este în firea omului creat de Dumnezeu. Ea s-a strecurat, iar cea biologică a rămas pentru totdeauna, prin invidia diavolului și în urma neascultării poruncii date de Dumnezeu lui Adam: „Iar prin pizma diavolului moartea a intrat în lume și cei ce sunt de partea lui vor ajunge să o cunoască”(Înț. Sol. 2, 24). Această opoziție a omului față de bine a

---

⁸ Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, III:224.

provocat o fisurare în străfundurile ființei umane, o scurtcircuitare a comuniunii omului cu Dumnezeu. Sfântul Pavel o spune romanilor: „De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el.”(Romani 5, 12) În același timp, Hristos Domnul ne arată că vocația omului este viața și chemarea lui este la viață, dar nu o viață oarecare.

Arhiepiscopul Lazăr Puhalo, într-unul din textele sale, surprinde opoziția sufletului în fața morții: „Sufletul nu părăsește cu ușurință trupul, nici nu intră într-o lume nouă a purificării și a experiențelor. Mai degrabă sufletul se sfâșie de trup fără voia sa, chinuit fiind de aparenta distrugere a organismului său și de separarea nefirească a mădulelor sale. Nu trupul este cel care ține omul în robie, ci moartea însăși și „cel care are stăpânirea morții”(Evrei 2, 14)⁹. Tocmai această luptă dovedește setea omului de viață, tocmai această durere L-a făcut pe Dumnezeu să se întrupeze, să biruiască moartea veșnică și să-i opună viața veșnică.

În tradiția Bisericii cântăm un stih care spune așa: „Veșnica pomenire! Veșnica pomenire! Veșnica lui pomenire!” Despre aceste rânduri a scris Sfântul Nicolae Velimirovici într-una din scrisorile sale: „Cine dorește pomenire fără de moarte în veșnicie, evanghelic lucru dorește. Dar cine dorește nume fără de moarte pe pământ, deșert lucru dorește. Să știi că mulți sunt care petrecându-și această viață fără să se audă de ei și fără să fie băgați în seamă au dobândit nume fără de moarte în lumea cealaltă, mai presus de moarte și de schimbare. Cugetă la aceasta, frate Melentie, și Dumnezeu îți va descoperi și mai multe. Iar când vei auzi de moartea mea, spune la rugăciune: „Veșnica lui pomenire!”¹⁰

Opusul morții este viața. Procesul la care omul e chemat este acesta: viață – moarte – viață prin înviere. Sfântul Pavel a exclamat: „Dacă nu este învierea morților, nici Hristos n-a înviat.”(1 Corinteni 15, 13) Gândul acesta să fie și gândul nostru. Amin!

Cateheza următoare o dedicăm învierii!

---

⁹ I.P.S. Lazăr Puhalo, *Sufletul, Trupul și Moartea*, trad. Virgil Baidoc, II (Eikon, f.a.), 15.

¹⁰ Sf. Nicolae Velimirovici, *Răspunsuri la întrebări ale lumii de astăzi*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, II, vol. I (București: Sophia, 2008), 127.

3. Despre înviere în învățătura ortodoxă

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,

Ce poate fi mai greu decât să crezi că omul va învia! Cine a înviat? Nimeni, se vor grăbi unii să spună. Și pe timpul Mântuitorului era o categorie socială și religioasă care susținea că omul nu mai învie, deși informații cu privire la această realitate avem încă din Vechiul Testament. Înainte de a vorbi despre această taină de nepătruns, să ne reamintim că moartea pe care ne-am dori să o evităm este cea sufletească. E ideea centrală a catehezei precedente. Moartea fizică e inevitabilă, însă cea spirituală, printr-o viață îngrijită, prin rugăciune și dragoste față de aproapele, poate fi oprită. În această cateheză vom privi spre viitor, un viitor ce poartă numele de Înviere.

Atunci când inițiezi o călătorie, drumurile pe care le calci devin mai ușoare dacă întâlnești borne de semnalizare, indicatoare sau tăblițe de ghidaj. Periplul nostru va fi jalonat de câteva întrebări de parcurs, chestionări care au rolul reducerii la esențial și care ar trebui să fie tocmai punctele de orientare: „De ce despre înviere? Care este sensul învierii? A înviat cineva vreodată?”

Tema învierii se încadrează într-o succesiune logică de întrebări asupra rostului omului în lume. În învățătura creștin-ortodoxă nu se poate să vorbim despre viață și moarte fără să pomenim de înviere. Învierea este promisiunea absolută făcută de Dumnezeu omului. Dacă nu ar fi înviere totul ar fi zadarnic, ar fi în van, ar fi non sens. Știți ce este înfricoșător pentru cei care exclud învierea? Neantul! Nimicul! Haosul! Pentru că e singura lor promisiune. Pentru cinstitorii lui Hristos, lucrurile sunt diferite.

În descoperirea făcută profetului Iezechiel ni se oferă următoarea imagine: „Și mi-a zis Domnul: Fiul omului, vor învia, oasele acestea? Iar eu am zis: Dumnezeule, numai Tu știi aceasta”; Așa grăiește Domnul Dumnezeu oaselor acestora: Iată Eu voi face să intre în voi duh și veți învia” (Iezechiel 37, 3, 5). Textul are o valoare eshatologică incontestabilă. Adică se referă la parcursul omului și la rostul lui după moarte, atunci când Hristos va îmbrăca haina de Judecător și pe unii îi va ridica spre viața de veci, iar pe alții spre osânda înveșnicită (Ioan 5, 25).

Mai mult decât atât, învierea este arvuna sau garanția că Dumnezeu este Dumnezeul viilor, nu al morților, așa cum bine subliniază Sfântul Evanghelist Matei: „Iar despre învierea morților, au n-ați citit ce vi s-a spus vouă de Dumnezeu, zicând: „Eu sunt Dumnezeul lui

Avraam și Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacov”? Nu este Dumnezeuul morților, ci al viilor”(Matei 22, 31-32).

Sensul învierii se explică în actul creației omului. Dumnezeu a făurit „coroana creației” din pământ și lumină, l-a făcut trup și suflet și chiar dacă moartea s-a strecurat în firea omului, în Împărăția fără de sfârșit a lui Dumnezeu va trăi trup și suflet, nu doar suflet. Cerul nou și pământul nou vor fi locul omului nou, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. În apărarea acestor cuvinte vine Sfântul Apostol Pavel când se adresează corintenilor: „Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-l aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?”(I Corinteni 6, 19); iar Sfântul Ioan Evanghelistul o spune răspicat: „Și vor ieși, cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții și cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii”(Ioan 5, 29). Sfântul Ioan Damaschin vine cu o explicație ajutătoare: „Dacă moartea se definește ca o despărțire a sufletului de trup, negreșit că învierea este iarăși unirea sufletului și a trupului și a doua stare a viețuitoarei care s-a descompus și a căzut. Prin urmare, însuși corpul coruptibil și descompus, va învia incoruptibil”.¹¹

Pentru a recapitula ideea majoră a catehezei, vom apela la teologul englez pr. Andrew Louth care spunea: „Adevărul principal afirmat de doctrina învierii trupului este că oamenii nu sunt numai ființe spirituale, ci sunt alcătuiți din suflet și trup deopotrivă: trupul singur este un cadavru, sufletul singur este unul dintre cei duși dintre noi, iar oamenii există numai ca suflet și trup împreună.”¹² Această realitate, o dată înțeleasă devine factor motivațional pentru a duce lupta cea bună până la sfârșit. Și aceasta tocmai pentru faptul că indiferent că suntem buni sau răi, vom învia, însă totul se va petrece în logica cuvintelor Domnului înregistrate în Ioan 5, 29.

În încheiere vom apela la cuvintele Sfântului Nicolae Velimirovici care în misiunea sa catehetică a încercat să aducă lămuriri despre tainele ortodoxiei tuturor celor ce îl interpelau: „Credința noastră e pe de-a-ntregul credință a învierii (...). Spui cu naivitate că n-ai dori nicicum să fii în împărăția lui Hristos în trupul tău de acum, bătrânesc și prăpădit. Nici nu vei fi, soro, nu te teme! Când sufletul mort al unui necredincios învie, se scoală și învie prin credință, sufletul lui înnoit de-abia mai seamănă cu vechiul suflet mort, dar personalitatea lui rămâne conștientă de sine de-a lungul întregii sale vieți. Ceva asemănător se întâmplă când cineva își leapădă zdrențele și se îmbracă în mătase. Ceva asemănător se va întâmpla și cu trupurile. Sunt trupuri cerești și trupuri pământești – trupuri duhovnicești, nesticăcioase, și trupuri trupești, pământești, stricăcioase. Însă oricum ar fi trupurile pământești, tinere sau bătrâne, ele sunt

---

¹¹ Ioan Damaschin, *Dogmatică*, trad. Dumitru Fecioru (București: EIBMBOR, 2005).

¹² Andrew Louth, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, traducere de Dragoș Mârșanu (Iași: Doxologia, 2014), 239.

adevărat gunoi față de trupurile cerești”. (...) Bucură-te, deci, fiică a Domnului înviat! Și cu bucurie împărtășește-te cu Trupul și Sângele lui Hristos. Prin asta îți vei pregăti trup ceresc, asemenea cu al Lui – trup care prin putere și frumusețe va întrece tot ce se poate vedea cu ochiul și închipui cu închipuirea în această lume!”¹³

Punctul de gravitație al acestei cateheze și argumentul pentru toată învățătura despre viață-moarte-înviere poate fi găsit în cuvintele Evangheliei: „Căci încă nu știau Scriptura, că Iisus trebuia să învieze din morți”(Ioan 20, 9), adevăr pe care Sfântul Pavel îl transpune ca nimeni altul în cuvintele destinate corintenilor: „Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începutul a învierii celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om, și învierea morților. Căci precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia (1 Cor.15, 20-22). Cei de atunci nu știau, noi știm! Dacă nu credem în Învierea lui Hristos și în învierea noastră, ce vom răspunde Dreptului Judecător? Amin!

Cateheza următoare o dedicăm locului de odihnă veșnică, cimitirului.

---

¹³ Velimirovici, *Răspunsuri la întrebări I...*, I:279–80.

4. Despre cimitir în învățătura ortodoxă

Chiar dacă trupurilor noastre vor învia, să nu uităm că pentru inițierea acestui proces trebuie ca mai întâi să fi murit. Gândul la înviere ne face, așa cum spuneam în rândurile anterioare, să privim viața și moarte cu alți ochi. Faptul că Hristos a înviat, că S-a arătat lumii ca garant al revenirii la viață, prin trup și duh, ne grăbește vindecarea de frica recii morți. Însă, până la Înviere, trupurile trebuie să fie așezate undeva. Cum se numeau în vechime locurile de îngropăciune ale morților, câte feluri de cimitire erau, cum priveau păgânii locul de veci și cum îl priveau creștinii, dar și cum se raportează astăzi la trup, vor fi puncte pe care ni le propunem în dezvoltarea acestei cateheze.

În cartea Genezei ni se spune că Iacov: „și-a dat sfârșitul și s-a adăugat la poporul său” (Facere 49, 33). Patriarhul Vechiului Testament a lăsat, cu limbă de moarte pentru urmașii săi, ce și cum să facă: „Apoi le-a poruncit: Eu am să trec la poporul meu. Să mă îngropați lângă părinții mei, în peștera din țarina lui Efron Heteul. În peștera din țarina Macpela, în fața lui Mamvri, în pământul Canaan, pe care a cumpărat-o Avraam de la Efron Heteul, împreună cu țarina, ca moșie de înmormântare. Acolo au fost îngropați Avraam și Sarra, femeia sa, acolo au fost îngropați Isaac și Rebeca, femeia lui, și tot acolo am îngropat eu pe Lia”(Facere 49, 29-30).

Cum este privit un cimitir la nivel comun și cum ar trebui privit de un creștin?

Noile descoperiri ale psihologiei pun un accent aparte pe ceea ce se numește empatie, adică capacitatea de a ”intra în pielea celui alt”, să te bucuri împreună cu el și să te întristezi împreună cu el. Doar că această mare descoperire are mai bine de două milenii. Hristos ne-a spus să ne iubim aproapele ca pe noi înșine, iar Sfântul Apostol Pavel ne-a îndemnat să ne bucurăm cu cei ce se bucură și să plângem cu cei ce plâng. Și ce este aceasta dacă nu empatia duhovnicească, numită printr-o terminologie mai pretențioasă. În aceeași logică, pentru a privi un cimitir așa cum se cuvine, nu ca pe un loc al morților, nu ca pe cel mai înspăimântător și marginal spațiu din raza unei comunități, suntem obligați să apelăm la bunul simț și să ne golim de noi înșine. În primul rând să ne gândim că odată, cândva demult sau foarte aproape de noi, cei îngropați acolo au fost ca noi. Apoi să nu uităm că unii sunt rudele noastre, iar dacă nu sunt ale noastre sunt ale semenilor noștri, ale vecinilor, cunoscuților sau prietenilor; sunt persoanele dragi cuiva. Când au plecat la Domnul i-a durut pe cei ce au plecat, ne-a durut pe noi cei de un neam cu ei, care am rămas și i-a durut pe cei ce nu erau de un neam cu noi. Spuneam în cateheza

despre moarte că despărțirea sufletului de trup este un proces sfâșietor, nedorit, dar necesar. Și așa este! Dar învierea este balsamul.

Pentru că sufletul omului este scânteie dumnezeiască, încă din cele mai vechi timpuri strămoșii noștri, în funcție de înălțimea culturii și de ascuțimea duhovnicească au acordat un loc aparte cimitirului. Regii au căutat nemurirea dincolo de mormânt și au făurit piramide, mausolee, cripte și alte monumente funerare cărora le-au dat din strălucirea lor pământească. Oamenii de rând s-au bucurat să fie îngropați în pământ sau în săpăturile din stânci, în funcție de civilizația din care au făcut parte. Mulți și-au găsit însă sfârșitul pe câmpurile de luptă, au fost devorați de animalele sălbatice, au fost arși la comun de inamicii lor sau pur și simplu au fost aruncați în gropi comune. Niciunul dintre ei, indiferent de gândul său nu poate evita momentul învierii: „Și vor ieși, cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții și cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii”(Ioan 5, 29).

Cimitirul conservă memoria celui care a plecat. E memoria colectivă inactivă în ea însăși, dar activă în cei care au rămas. Cimitirul e icoana perisabilității firii umane, amestecată cu dorul celor rămași, amplificată de recunoștința acelorași văduviți sau de paloarea mormintelor ale căror nume șterse, odinioară împodobite și lucrute cu aur, nu mai înseamnă nimic pentru trecători. De aceea exclama poetul, „nu mi-e frică de moarte, ci de veșnicia ei”(Alexandru Vlahuță, Din prag).

Observăm că între cimitir, țintirim și necropola păgână se înregistrează nu doar o diferență etimologică și culturală, ci una de profundă înțelegere teologică. În creștinism trupurile sunt îndreptate spre răsărit, sunt așezate în straie bune, de sărbătoare, nu sunt așezate oricum în casă sau în capelă, nu sunt scoase cu indiferență și fără reverență, li se face o impresionantă slujbă de înmormântare și stau în lumina învierii. În necropolă, tradusă mot-a-mot orașul morților, nu mai este speranță de înviere, este doar locul unde neantul și-a câștigat adeptii. Nu mai e loc de speranță, nu mai e loc de aducere aminte, nu mai e loc de iubire. Când se sparge marmura dispăre și memoria strivitului de piatră. În creștinism accentele sunt sensibil diferite. Însuși latinescul *coemeterium* (ii), indică faptul că este locul celor adormiți și nu al celor morți, cum ne grăbim să-i numim pe cei plecați de la noi. Niciodată creștinii nu s-au folosit pentru definirea locului de veci de grecescul νεκρός, ἄ, ὄν (moarte) ci de κοιμητήριον, ον (τὸ), tradus: loc de dormit, dormitor, cimitir¹⁴, care a stat la baza latinescului *coemeterium*. Însăși originea cuvântului ne arată că cimitirul trebuie perceput ca locașul odihnei, al somnului

---

¹⁴ Anatole Bailly, *Dictionnaire grecque-français* (Paris: Hachette, 1995), 1109.

din care doar Creatorul ne va striga spre trezire asemeni unui părinte ce-și trezește dimineața copiii. Amprenta omului pentru veșnicie e lăsată și spațiului sacru al odihnei pământești.

Această realitate a făcut ca Biserica să dea o atenție deosebită cimitirelor. Îngrijirea lor stă în sarcina parohiei, iar neglijența față de ele aduce muștrări administrative preotului și comunității din partea episcopului. Locurile unde se odihnesc înaintașii noștri trebuie să fie îngrijite și respectate, sunt printre cele mai sacre locuri dintr-o comunitate. Dacă nu mâine, într-o zi vom ajunge și noi acolo. Într-un fel acel topos e cadrul de comuniune al comunității parohiale. De la Liturghia din biserică la Liturghia cerească din cimitir. Cine nu dorește să participe va fi totuși obligat să asculte, chiar dacă nu va fi de acord; Îngerii vor ține strana și Însuși Arhiereul va sluji.

Prezența cimitirului în comunitate, cu impresionantele cruci și simboluri creștine nu este doar amprenta timpului ci și cea a veșniciei. E lecția vie despre cum să ne trăim viața, dar mai ales despre cum să nu o trăim. E catalogul reușitelor și eșecurilor înaintașilor noștri, e busola prezentului spre înveșnicire.

Dacă ne întrebăm de ce cimitirul e un loc sacru, un răspuns stă tocmai în cei care sunt îngropați acolo. Trupurile celor înmormântați au fost înainte sfințite, prin Botez, Mirungere, Euharistie și prin celelalte Sfinte Taine. Că au devenit sau nu sfinți, nu știm, dar știm că în tradiția ortodoxă, așa cum adesea spune PS Teofil de Iberia, nu cădăm doar icoanele și biserica, ci îi tămâiem pe oamenii prezenți. Îi tămâiem pentru că sunt sfințiți și pentru că trupul lor este valoros. Mai mult decât atât, cu mirul cu care se sfințește biserica se sfințește și omul prin Mirungere.

Cimitirul este un loc important din cele mai vechi timpuri și nu doar în culturile creștine. E motivul pentru care cei mai cruzi prădători, atunci când descindeau asupra unui neam, dacă aveau răgaz, le profanau și mormintele. Acest atac nu era la adresa celui care nu se putea apăra, a mortului, ci a celui ce încă era în viață și pentru care mesajul era unul dur, că neamul lui trebuie stârpit de pe fața pământului.

Revenind la Sfânta Scriptură, ne amintim că Sfântul Proroc David a plecat la Domnul și a fost îngropat: „Și a răposat David cu părinții săi și a fost înmormântat în cetatea lui David” (3 Regi 2, 10); „Și a adormit cu părinții lui și a fost înmormântat Solomon la un loc cu părinții lui, în cetatea lui David, tatăl său (3 Regi 11, 43).” Dar nu e atât de important că a fost îngropat prorocul David, cât că Însuși Hristos a acceptat această rânduială în legătură cu Sf. Ioan Botezătorul: „Și, venind ucenicii lui, au luat trupul lui și l-au înmormântat și s-au dus să dea de știre lui Iisus (Matei 14, 12).”

În încheiere trebuie să spunem că în multe din țările dezvoltate cimitirele au devenit loc de promenadă. Și în orașele mari, București sau Cluj, dar nu numai, cimitirele Belu sau Central, sunt locuri unde oamenii își perindă pașii. Credem că este important să ne plimbăm sau să vizităm aceste locuri. Cimitirul nu este doar o expresie a trecutului, ci și o imagine a viitorului, nu este doar un loc al tăcerii, al crucilor mute ce vorbesc doar când le citești numele înscrise, ci și al reflexiei, al introspecției, al dialogului, al frământării interioare. Poate, mai mult decât oriunde, e un loc al aducerii aminte: „La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când mi-a adus aminte de Sion. (Ps. 136, 1)”¹⁵. Credem că e important ca viața să nu ne-o petrecem trecând în viteză cu mașina pe lângă locurile care ar putea să ne aducă folos duhovnicesc. A zăbovi în starea de rugăciune, din când în când, în cimitire, e mai degrabă dovadă de trezvie și râvnă spre sfințire. Amin!

În cateheza următoare vom atinge un subiect foarte sensibil; e alternativa la cimitir, incinerarea.

---

¹⁵ Pus în notație psaltică de pr. Iosif Schimonahul. O interpretare de excepție aparține grupului psaltic Byzantion, <https://www.youtube.com/watch?v=LMLC8vUo7Ec>, accesat 20.01.2021.

5. Despre incinerare în învățătura ortodoxă

Așa cum am observat în cateheza anterioară, creștinului ortodox nu-i este indiferent unde și cum este așezat trupul lipsit de viață. Cimitirul nu este un semn al morții, nu are sensul de necropolă (tradus mot a mot, orașul morților) ci un loc al adormirii în orizontul învierii de obște. Creștinul nu trece în neființă, expresie ce exprimă un serios analfabetism religios, ci în veșnicie, în viața fără de moarte. Trupul, în viziunea ortodoxă, trebuie cinstit și prețuit căci e opera lui Dumnezeu, iar noi suntem oameni (în sens literal) doar în măsura în care păstrăm această unitatea trup și suflet. E adevărat că pe lângă metoda de îngropare în cimitir, în pământ, în peșteri sau în stâncă, omenirea a cunoscut și ritualul de incinerare. Pentru creștini, dar mai ales pentru cei ortodocși, incinerarea, pe care o vom trata în rândurile ce urmează, nu a fost acceptată și acceptabilă.

Este incinerarea un ritual ce respectă demnitatea umană? Ce texte din Sfânta Scriptură pot valida incinerarea ca metodă acceptabilă de înmormântare?

Când vorbim despre incinerare prima întrebare se referă la demnitatea umană; la dreptul omului de a urma calea firească pentru care Dumnezeu l-a creat. Trupul este socotit templu unde sălășluiește Duhului Sfânt (1 Cor. 3, 16), iar această valorizare este semnul suprem al respectării demnității umane, ceea ce face inacceptabilă incinerarea. Apoi, trebuie să spunem că din punct de vedere biblic, incinerarea nu se susține. În cartea Genezei, în testamentul post-cădere dat de Dumnezeu lui Adam, i se spune: „În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce”(Facere 3, 19). Textul este poruncă și profeție în același timp. Fiind poruncă se pare că Dumnezeu dă omului șansa de a se redresa prin ascultare, a doua ascultare, iar profetic prin faptul că de aici înainte cursul omului va fi naștere, viață, moarte, pământ. Cine se va abate de la această cale va rămâne în neascultare față de Dumnezeu. Din pământ, la vremea convenită va renaște asemeni bobului de grâu.

Ritualul incinerării, așa cum spuneam mai sus, nu a fost specific poporului evreu, ci doar păgânilor. În poporul evreu se recurgea la practica mistuirii trupului doar ca pedeapsă. În acest sens avem evenimentele descrise în Iosua, unde Acan a încălcat porunca dată de Dumnezeu: „Iar omul care se va dovedi că a furat lucru dat spre nimicire, să se ardă cu foc și el și toate câte are, pentru că a călcat legământul Domnului și a făcut fărădelege în Israel”; 25 Și a zis Iosua: „Pentru că tu ai adus asupra noastră tulburare, să aducă și Domnul necaz asupra ta în ziua aceasta!” și toți Israeliții i-au ucis cu pietre și, după ce i-au ucis cu pietre, i-au ars cu

foc”(Iosua 7, 15 ș.u). Focul distrugea orice urmă a obiectelor sau persoanelor socotite necurate. Această idee a rămas prezentă și în Creștinism.

La episodul din Iosua putem să-l adăugăm pe cel din cartea Judecătorilor. După ce Samson s-a răzbunat pe filistenii și le-a aprins holdele, aceștia au căutat răspuns, după cum este relatat în Scriptură, și responsabili: „Și ziceau Filistenii: "Cine oare a făcut aceasta?" Și li s-a spus: "Samson, ginerele Timneanului, căci acesta i-a luat femeia și a dat-o după un prieten al lui". Atunci Filistenii s-au dus și au ars-o cu foc și pe ea și casa tatălui ei.”(Judecători 15,6). Ideea de nimicire, de distrugere, de ștergere a neamului prin foc este evidentă.

Creștinii aveau conștiința faptului că a fi aruncat în foc, a ține se de foc, ar avea sensul clar de a ține se șterge urma, a i se refuza dreptul la memorie al acelei persoane, de a-i stârpi neamul, de a desconsidera trupul.

În zilele noastre nu toți creștinii sunt împotriva incinerării. Romano-Catolicii și marea majoritate a protestanților o susțin ca pe o metodă alternativă la înhumare. Nu cred că ne sunt străine scenele din peliculele americane când urmașii se întorc acasă cu unul din părinți sau cu persoana dragă într-o urnă, rămășițele fiind doar cenușa ce a rămas ca amintire. În lagărele naziste și comuniste au fost alese două metode de înmormântare, crematoriile și gropile comune, ambele dezumanizante. Dreptul la moarte creștinească¹⁶ este la fel ca dreptul la viață, ca dreptul de a fi educat, ca dreptul de fi liber. Trupul nu este un butuc de lemn ce trebuie aruncat în foc, ci este templul lui Dumnezeu unde sălășluiește Duhul Sfânt. Dreptul de a fi sfânt stă în firea omului iar sfințenia cuprinde trupul și sufletul. De trupul nostru nu dispunem nici noi, nici cei de lângă noi, e darul lui Dumnezeu, e făurit de El și se va întoarce la El așa cum a decis, adică printr-o descompunere treptată în pământul din care a fost luat.

Tema incinerării a fost reluată în ultimii ani pe canalele media din România, iar unii oameni cu prezență antreprenorială au simțit că secularizarea puternică venită pe fondul unei educații atee va oferi o nișă importantă pentru un astfel de business. Prin urmare s-au gândit să ofere ca alternativă la înhumare, incinerarea. Una dintre cel mai vehemente poziții față de subiect, atunci când s-a pus problema autorizării în Cluj-Napoca a unui incinerator, a avut-o Mitropolitul Andrei Andreicuț: „S-a încercat, din motive ideologice, introducerea incinerării în Uniunea Sovietică, regimul ateu de acolo, vrând să sublinieze faptul că, odată cu moartea, totul s-a terminat, inclusiv rămășițele pământești trebuie făcute să dispară. Biserica Creștină, în general, și cea Ortodoxă, în special, n-au fost de acord niciodată cu incinerarea defuncțiilor. Biserica Ortodoxă a și interzis oficierea ceremoniei religioase pentru persoanele care sunt

---

¹⁶ Expresia de moarte creștinească elimină orice posibilă discuție despre sinucidere, eutanasiu s.a.m.d.

incinerate. Dacă e să mergem pe firul istoriei, vom spune că Biserica Ortodoxă Română a luat poziție în mai multe rânduri împotriva incinerării. Pravila de la Govora, care apărea în anul 1641, spunea în glava 378: „Să nu se ardă trupurile!”¹⁷

Rațiunea pentru care nu acceptăm ca Biserica Ortodoxă, Biserica scripturistică și hristică, incinerarea, este concentrată în cuvintele aceluiași ierarh misionar și duhovnicesc: „După 1989 Sfântul Sinod a mai abordat acest subiect, în legătură cu unii preoți indisciplinați care oficiau servicii religioase la crematoriul „Cenușa” din București, rămânând pe poziția hotărârilor amintite. Biserica are rațiunile ei atunci când e vorba de respingerea incinerării. Nu e vorba că Dumnezeu, la Parusie, nu-i va putea învia și pe cei incinerați. Ci este vorba de alte considerente morale, dintre care, pe unele le trecem în revistă: 1. Este vorba de a respecta cuvântul lui Dumnezeu: „pământ ești și în pământ te vei întoarce” (Facere 3, 19). Acest cuvânt al Sfintei Scripturi este preluat din slujba înmormântării și din cea a parastasului. 2. În mormântarea mărturisește atât stricăciunea, cât și preamărirea și învierea trupurilor. Incinerarea, promovată, în general, de oameni nereligioși, este o contra-mărturie pentru amândouă. Ar vrea să sugereze că nu este nici stricăciune a trupurilor, nici înviere a lor. 3. Ca și grâul, trupurile sunt puse în pământ pentru a renaște la o altă modalitate de existență. 4. În mormântarea Domnului Hristos și Învierea Sa din morți au pentru creștini o valoare arhetipală”¹⁸.

Încheiem spunând că următoarele două cateheze, despre sfinți și despre moaște, trebuie parcurse în mod necesar și puse în relație cu aceasta, întrucât ele vor întregi imaginea corectă despre respingerea incinerării în Ortodoxie. Amin!

În următoarea cateheză vom vorbi despre sfinți!

---

¹⁷ <https://doxologia.ro/actualitate/arhiepiscopia-vadului-feleacului-clujului/inhumare-incinerare>, accesat 20.02.2021.

¹⁸ <https://doxologia.ro/actualitate/arhiepiscopia-vadului-feleacului-clujului/inhumare-incinerare>, accesat 20.02.2021.

6. Despre sfinți în învățătura ortodoxă

Într-un context cultural materialist și puternic marcat de gândirea protestantă radicală, o gândire cvasi-iconoclastă, a vorbi despre oameni ca sfinți poate fi greu de înțeles. Așa cum am observat în cateheza precedentă, omul și-a pierdut, în ochii filosofiei contemporane, sacralitatea. De aceea e atât de ușor să îi fie ars trupul, să fie depozitat într-o urnă și să fie aruncat în uitare. Nu trebuie omis că în tradiția poporului evreu trupul avea o valoare însemnată, era zidirea lui Dumnezeu și trebuia cinstit cum se cuvine, iar arderea era semnul ștergerii din memoria oamenilor, eliminarea pentru totdeauna din rândul comunității.

Tradiția Bisericii Ortodoxe vorbește despre o Biserică luptătoare și o Biserică triumfătoare, adică despre o Ecclesia a celor care sunt în viață și luptă pentru câștigarea Împărăției și o Ecclesia a celor care sunt în comuniune cu Dumnezeu, care „lupta cea bună au luptat” și au primit laurii sfințeniei. Cei din urmă sunt sfinții, cei dintâi sunt sfinții în devenire. De ce e important să vorbim despre sfinți și sfințenie în învățătura ortodoxă? Pentru că doar așa vom înțelege cu adevărat valoarea și vocația omului, ce este important și ce este mai puțin important pentru timpul petrecut pe pământ.

Cine sunt sfinții?

Răspunsul cel mai ușor de înțeles este dat de Sfânta Scriptură: sunt cei care vor moșteni Împărăția promisă. Nu întâmplător ne spune Prorocul Daniel: „Și sfinții Celui Prea Înalt vor primi regatul și-l vor ține în stăpânire în veci și în vecii vecilor” (Daniel 7, 18). Sfântul este expresia cea mai înaltă și mai subtilă a ascultării de Dumnezeu. Este omul care a anulat pornirile animalice, instinctele primare și le-a reactivat într-o logică harică. Este cel care a auzit glasul chemării lui Dumnezeu și l-a urmat înfruntând ispitele. Este cel care a ignorat strigătul lumii și chemarea spre o falsă izbăvire, împlinirea materială.

Trebuie cinstiți sfinții?

Sfântul Ioan Damaschin spunea: „Trebuie cinstiți sfinții pentru că sunt prieteni ai lui Hristos, fii și moștenitori ai lui Dumnezeu, după cum zice Ioan teologul și evanghelistul: Și celor câți L-au primit le-a dat putere să ajungă fii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1, 12), „încât nu mai sunt robi, ci fii”(Galateni 4, 7). Aceștia au ajuns cămări și locașuri curate ale lui Dumnezeu.¹⁹ Cuvintele sfântului sirian indică uimitorul statut la care poate ajunge omul. Urcușul pe scara poruncilor lui Dumnezeu, a sfaturilor Creatorului ne face fii și prieteni ai lui Dumnezeu. E

---

¹⁹ Damaschin, *Dogmatică*, 210.

adevărat că toți suntem fii, dar unii suntem doar „fii risipitori” (Luca 15) care, din nefericire, se întâmplă să nu se mai întoarcă niciodată la Tatăl.

Omul, încă de la naștere, se află într-un proces de creștere și dezvoltare fizică, dar și psihică și spirituală. Acest progres își dovedește reușita în starea de sfințenie pe care o dobândește. Cei care nu prioritizează sfințenia cad sub greutatea plumburie a cotidianului, a vieții cenușii cu perspectivă limitată. Omul ce nu stă pe calea sfințeniei refuză transcendentul închizând-și poarta cerului. Îndemnul Sfântului Pavel: „Căutați pacea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evrei 12, 14), e lămuritor. Pacea și sfințenia luminează calea vederii lui Dumnezeu.

De ce sunt importanți sfinții?

Pentru că ei sunt vocea lui Hristos în lume. Sunt o voce tăcută, discretă dar de forță, nu vorbesc mult, ci doar când situația o impune și o fac mai mult prin fapte. Ei sunt dovada că omul este sortit înveșnicirii și nu mundanului, imanentului, materialului perisabil. Teologul francez Paul Evdokimov spunea că: „Mai mult ca oricând, primatul existențial, harismatic aparține sfințeniei; Biserica vorbește prin sfinții săi.”²⁰

Ceea ce e important să reținem din această scurtă cateheză este faptul că sfinții sunt prietenii lui Dumnezeu și dovada că omul este chemat la înveșnicire. Prima vocație a omului este sfințenia, devierea de la ea este posibilă doar printr-o viață păcătoasă. Sfântul Nicolae Velimirovici exclama într-una din scrierile lui: „O, cât de mari și minunați sunt cei care așteaptă plată și slavă doar din sfintele ceruri, cei ce au cunoscut cât de amăgitoare este slava lumească și cât de schimbătoare este soarta, care dau uitării toate întâlnirile de pe pământ, plăcute și neplăcute, ca să tindă cu toată ființa numai spre întâlnirea cu Dragostea Cea Veșnică!”²¹

Ca o completare la cuvintele sfântului sârb, pr. Dumitru Stăniloae ne-a lăsat aceste cuvinte: „...dacă îndumnezeirea în sens larg înseamnă ridicarea omului până la nivelul cel mai înalt al puterilor sale naturale, sau până la realizarea deplină a omului, întrucât în tot acest timp se află în el activă și puterea dumnezeiască a harului, îndumnezeirea în sens strict cuprinde progresul pe care-l face omul dincolo de limita puterilor sale naturale, dincolo de marginile naturii sale, în planul dumnezeiesc mai presus de fire.”²²

---

²⁰ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, trad. Irineu Popa (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996), 374.

²¹ Sf. Nicolae Velimirovici, *Răspunsuri la întrebări ale lumii de astăzi*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, II, vol. 2 (București: Sophia, 2008), 25.

²² Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica bisericii ortodoxe*, Scrieri 1 (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002), 428.

Într-o lume în care obsesia pentru progres a născut progresismul, o ideologie ce în multe colțuri ale lumii se dovedește periculoasă tocmai prin idolatrizarea puterilor omului și ignorarea prezenței divine, e important să privim spre adevăratul progres. Cu alte cuvinte, Dumnezeu a creat lumea și omul într-o dinamică continuă și a pus în ea progresul. Dar finalitatea acestui progres nu este omul și divinizarea lui, ci este sfințirea omului prin intrarea în comuniune totală cu Dumnezeu.

În încheiere am mai spune doar atât, sfințenia este la îndemâna tuturor. O dată sfințiți prin Tainele Bisericii suntem cu un pas spre statura bărbatului desăvârșit, deplin, suntem aproape sfinți. Să nu lăsăm să ne scape culmea progresului la care am fost chemați, sfințenia.

În cateheza următoare vom atinge tema sfintelor moaște. Amin!

7. Despre moaște în învățătura ortodoxă

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,

Sfinții, casnicii și prietenii lui Dumnezeu, stau înaintea noastră ca modele de urmat și ca mijlocitori. Nu este niciun dubiu că sfințenia este atinsă de toți care stau pe cărarea poruncilor divine. Sfântul este chipul omului mântuit, salvat. Kallistos Ware spune că dacă omul nu poate spune în timpul vieții sale că este mântuit, poate, totuși spune, că e pe calea mântuirii. Cu ochii spre sfinți și sfințenie, cu gândul la fericirea deplină, omul poate parcurge această viață cu bucuria că la capătul ei va primi cununa mântuirii, a sfințeniei.

Un efect al sfințirii și o garanție a faptului că în zilele de pe urmă vom învia trup și suflet este prezența sfințelor moaște. Subiectul nu este nici ușor, nici digerabil pentru unii dintre contemporanii noștri, dar, să fim sinceri, nu a fost niciodată altfel. O primă întrebare izvorăște chiar din mesajul textului rostit la înmormântare: „pământ ești și în pământ vei merge” și anume: „De ce face Dumnezeu ca unele trupuri să nu putrezească, dacă totuși ele sunt chemate să redevină ceea ce au fost, adică pământ?” E adevărat că suntem făcuți din pământ și că acolo ne vom întoarce, dar la fel de adevărat este că suntem temple ale Duhului Sfânt (1 Cor 6, 19). Mai mult decât atât, suntem clădiți după chipul lui Dumnezeu pentru a ajunge la asemănarea cu El. Această reușită sau nereușită va fi evidentă abia la sfârșitul veacurilor când vom învia cu trup și suflet într-o formulă pnevmatizată.

Trebuie spus răspicat că harul lui Dumnezeu pătrunde și lucrează până în atomul materiei și dincolo de el. Vechiul Testament ne vorbește despre lucrarea harului în toiagul lui Moise și Aron sau în cojocul lui Ilie. Harul lucrează prin trupul celui plecat dintre noi. Moaștele lui Elisei aduc la viață un mort (IV Regi 13, 20-21). În Noul Testament aflăm cum o femeie se atinge de haina Domnului pentru a se vindeca; aflăm de ștergarele Sfântului Pavel puse peste cei bolnavi cu trupul sau cu duhul (Fapte 19, 12); de umbra Sfântului Petru: „încât scoteau pe cei bolnavi în ulițe și-i puneau pe paturi și pe târgi ca, venind Petru, măcar umbra lui să umbrească pe vreunul dintre ei” (Fapte 5, 15) și exemplele ar putea continua. Toate au rostul de a ne face să înțelegem că harul amprentează materia și uneori nu o mai părăsește.

Coborând, deci, adânc în istoria creștinismului, vom observa că preocuparea pentru trupurile sfinților începe încă din perioada apostolică. De la trupul Sfântului Arhidiacon Ștefan la cel al Sfântului Ignatie Teoforul, de la Sfântul Dimitrie Izvorătorul de Mir la Sfântul Ioan Hrisostomul, iar ilustrările au putea fi urmărite până în zilele noastre, creștinii au avut o evlavie deosebită pentru trupurile îmbibate de splendoarea harului. Pe mormintele și moaștele martirilor s-a oficiat timp de secole Sfânta Liturghie, iar antimisele din toate bisericile ortodoxe

conțin fragmente din trupurile sfinților. Cultul sfințelor moaște în Ortodoxie are vechimea Creștinismului.

Sf. Ioan Gură de Aur, vorbindu-le creștinilor din secolul al IV-lea, atinge și tema moaștelor: „De aceea a lăsat Dumnezeu aici printre noi trupurile mucenicilor, pentru ca, atunci când mulțimea necazurilor și noianul grijilor lumești întunecă tare mintea noastră sau când suntem tulburați din cauza necazurilor pricinuite de treburile noastre, de acasă sau de la slujbă, căci multe sunt și acestea, să plecăm de acasă, să ieșim din oraș, să ne luăm rămas bun de la aceste frământări și să ne ducem la biserica unde se află rămășițele mucenicilor, să ne desfășăm acolo de adierea aceea duhovnicească, să uităm de ocupațiile noastre cele multe și să ne bucurăm de liniște, să petrecem cu sfinții și să-L rugăm pentru mântuirea noastră pe Hristos, Cel care i-a răsplătit pe ei, și să facem multe cereri și rugăciuni. Prin toate acestea lepădăm greutatea ce ne apasă cugetele și ne întoarcem acasă plini de mare bucurie.”²³ Textul acesta este important nu doar pentru că atestă cultul sfințelor moaște, ci și pentru că indică utilitatea duhovnicească a acestora. Sunt aducătoare de pace harică, ajută la introspecția sănătoasă și sădesc bucuria veșniciei în sufletul celor care se roagă la ele.

Sfintele moaște sunt garanția că viața omului nu se sfârșește o dată cu moartea biologică; că omul este creat pentru veșnicie, iar pământul din care a fost luat și în care a fost așezat, chiar dacă prin păcatul neascultării i-a devenit potrivnic, totuși când va fi purificat, când va fi pământ nou, omul se va bucura de el în integralitatea sa.

Sfântul Ioan Damaschin, marele teolog sirian din secolul al VIII-lea al erei creștine, spunea că: „Stăpânul Hristos ne-a dat ca izvoare mântuitoare moaștele sfinților, care izvorăsc, în multe chipuri, faceri de bine și dau la iveală mir cu bun miros. Nimeni să nu fie necredincios! Dacă prin voința lui Dumnezeu a izvorât în pustiu apă din piatră tare și din falca măgarului apă pentru Samson căruia îi era sete, este de necrezut ca să izvorască mir bine mirositor din moaștele mucenicilor?”²⁴

În modernitate, Pr. Dumitru Stăniloae, teologul cu cea mai adâncă înțelegere dogmatică pe care România l-a dat panortodoxiei, spunea că: „Moaștele sunt astfel o anticipare a trupului pnevmatizat de după înviere. Menținându-se incoruptibile, osemintele sfinților arată că sufletul personal al lor și harul Sfântului Duh din ei rămân mai departe într-o legătură cu

---

²³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, a II-a, vol. 14 (București: Basilica, 2015), 483.

²⁴ Damaschin, *Dogmatică*, 211.

trupurile lor. De aceea cei ce se roagă lângă osemintele sfântului nu se adresează propriu-zis lor, ci persoanei lui. Cinstirea trece la persoană, ca și în cazul cinstirii icoanei”.²⁵

În zilele noastre unii își permit să batjocorească trupurile sfinților, fie prin articole defăimătoare, fie prin emisiuni televizate, fie prin postări pe canalele de socializare. Aceiași își permit ca la pelerinajele și procesiunile organizate fie de Sfânta Cuv. Parascheva, fie de Sfântul Cuv. Dimitrie, să ridiculizeze pelerinii care stau cu răbdare pentru a-și spune păsul la racla sfintei/sfântului. Cu toate acestea, majoritatea creștinilor ortodocși manifestă respect și dragoste față de sfintele moaște. Ei știu că unii dintre semenii noștri au primit arvuna nemuriri încă de aici de pe pământ. Dialogul cu sfinții este dialogul cu prietenii și frații noștri care au reușit să biruiască firea și să învingă păcatul. Ei ne inspiră și pe noi în lupta noastră, sunt modelele noastre și mijlocitorii noștri, sunt cei care au dovedit că lumea, cu toate ale ei, sunt trecătoare, prin urmare au ținut calea dreptății și au dobândit diadema nemuririi. Amin!

---

²⁵ Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, III: 366–67.

Bibliografie

- Alfeyev, Mitropolit de Volokolamsk, Ilarion. *Taina credinței. Introducere în teologia dogmatică ortodoxă*. Traducere de Felicia Dumas. Iași: Doxologia, 2014.
- Bailly, Anatole. *Dictionnaire grecque-français*. Paris: Hachette, 1995.
- Damaschin, Ioan. *Dogmatică*. Traducere de Dumitru Fecioru. București: EIBMBOR, 2005.
- Herma. „Păstorul”. În *Scrierile Părinților Apostolici*, 261–402. București: EIBMBOR, 1995.
- Ierotheos, Mitropolitul Nafpaktosului. *Dogmatica Empirică după învățăturile prin viu grai ale Părintelui Ioannis Romanidis*. Traducere de Tatiana Petrache. Vol. II. Iași: Doxologia, 2017.
- Louth, Andrew. *Introducere în Teologia Ortodoxă*. Traducere de Dragoș Mârșanu. Iași: Doxologia, 2014.
- Paul Evdokimov. *Ortodoxia*. Traducere de Irineu Popa. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996.
- Puhalo, I.P.S. Lazăr. *Sufletul, Trupul și Moartea*. Traducere de Virgil Baidoc. II. Eikon, f.a.
- Sfântul Ioan, Gură de Aur. *Predici la sărbători împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*. Traducere de Fecioru Pr. Dumitru. A II-A. Vol. 14. București: Basilica, 2015.
- Stăniloae, Dumitru. *Ascetica și mistica bisericii ortodoxe*. Scrieri 1. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002.
- — —. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*. Vol. III. București: EIBMBOR, 2003.
- Tănăsescu-Vlas, Adrian, trad. *Apa vieții. 300 de istorioare cu tâlc duhovnicesc*. București: Sophia, 2016.
- Velimirovici, Sf. Nicolae. *Răspunsuri la întrebări ale lumii de astăzi*. Traducere de Adrian Tănăsescu-Vlas. II. Vol. I. București: Sophia, 2008.
- — —. *Răspunsuri la întrebări ale lumii de astăzi*. Traducere de Adrian Tănăsescu-Vlas. II. Vol. 2. București: Sophia, 2008.

Surse multimedia:

IPS Andrei: <https://doxologia.ro/actualitate/arhiepiscopia-vadului-feleacului-clujului/inhumare-incinerare>;

Pr. Lucian Farcașiu: <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/care-sunt-temeiurile-liturgice-pentru-cinstirea-in-biserica-a-celor-adormiti-160279.html>;

Pr. Eugen Maftai, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/care-sunt-temeiurile-patristice-pentru-cinstirea-in-biserica-a-celor-adormiti-160339.html>;

Pr. Adrian Agachi, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/ceasul-intalnirii-noastre-cu-vesnicia-160310.html>;

Pr. Silviu Tudose: <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/care-este-legatura-dintre-pomenirea-celor-adormiti-in-biserica-si-valoarea-liturgica-si-culturala-a-cimitirelor-160103.html>;

Pr. Liviu Petcu: <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/de-ce-cinstim-sfintele-moaste-51148.html>

Pr. Ioan Barbu: <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/cimitirul-loc-de-reflectie-si-sfintenie-la-adapostul-sfintei-cruci-160624.html>

